

Білет 6. Пытанне 1. Францыск Скарына – беларускі першадрукар, гуманіст, асветнік: жыццёвы шлях, філасофскія, рэлігійныя погляды, кнігавыдавецкая дзейнасць. Паслядоўнікі Ф. Скарыны.

1. Францыск Скарына

У першай палове XVI ст. у культуры беларускіх земляў новай з'явай стане распаўсюджванне Рэнесансу (Адраджэння). Рэнесанс зарадзіўся ў Заходняй Еўропе. Час Рэнесансу (Адраджэння) - гэта час росквіту нацыянальнай мовы і свецкай літаратуры. У аснове Рэнесансу (Адраджэння) ляжаў гуманізм - сістэма поглядаў, у якой чалавек з'яўляўся найвышэйшай каштоўнасцю. Найбольш вядомымі прадстаўнікамі Рэнесансу з'яўляюцца Леанарда да Вінчы, Мікеланджэла, Мікалай Капернік. Сярод іх дастойнае месца займае ўсходнеславянскі і беларускі гуманіст, асветнік і першадрукар, вучоны і пісьменнік, ураджэнец г. Полацка - Францыск Скарына (гады жыцця: 1490 - каля 1551 гг.).

Па наяўных дадзеных Францыск Скарына нарадзіўся ў сям'і купца. Першапачатковую адукацыю ён атрымаў у Полацку і Вільні. Магчыма вучыўся ў каталіцкім манастыры, дзе вывучыў лацінскую мову. У 16 гадоў Францыск Скарына скончыў факультэт вольных мастацтваў (філасофскі факультэт) у Кракаўскім універсітэце - адной з самых прэстыжных навучальных устаноў Усходняй і Цэнтральнай Еўропы. Пасля гэтага яшчэ пяць гадоў Скарына вучыўся ў Кракаве на факультэце медыцыны, а ступень доктара медыцыны абараніў 9 лістапада 1512 года, паспяхова здаўшы іспыты ў Падуанскім універсітэце ў Італіі. Скарына таксама атрымае ступень доктара "сямі свабодных навук", куды ўваходзілі граматыка, рыторыка, дыялектыка, арыфметыка, геаметрыя, астраномія і музыка.

У 1517 годзе Францыск Скарына засноўвае ў Празе друкарню і выдае кірылічным шрыфтам “Псалтыр” у перакладзе на царкоўнаславянскую мову ў беларускай рэдакцыі – першае друкаванае выданне ў гісторыі беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання. Усяго на працягу 1517—1519 гадоў перакладзе і выдаў 23 кнігі Бібліі. У надрукаваных выданнях будуць змяшчацца яго прадмовы і пасляслоўі. У кнігах былі змешчаны 51 гравюра. Ф. Скарына тройчы змясціў свой партрэт на выдадзеных ім кнігі, што з'яўлялася адзіным выпадкам за ўвесь час выдання Бібліі ва Усходняй Еўропе.

У 1520 годзе пераязджае ў Вільню, засноўвае там першую ў гісторыі ВКЛ друкарню. У ёй Скарына ў 1522 годзе выдаў «Малую падарожную кніжыцу», а ў 1525 годзе «Апостал». У далейшым, з-за недахопу фінансавання, яго дзейнасць пойдзе на спад. У 1532 г. ён нават будзе сядзець у турме за даўгі брата, але будзе вызвалены асабіста каралём. У наступным Ф. Скарына з'едзе ў Еўропу, у Прагу, дзе будзе працаваць лекарам. Большасць навукоўцаў мяркуюць, што Скарына памер каля 1551 ці ў студзені 1552 г.

Выдавецкая дзейнасць Ф. Скарыны насіла шмат у чым характар грамадзянскага подзвігу, бо парушала пэўныя правілы. Яго выданні змяшчалі тэксты самога аўтара, а таксама гравюры і нават яго партрэты, што выклікала асуджэнне ў царкоўным асяроддзі. Погляды Ф. Скарыны сведчаць пра яго як пра гуманіста, асветніка і патрыёта. У тэкстах Бібліі асветнік Скарына паўстае чалавекам, які садзейнічае пашырэнню пісьменства, ведаў. Імя Скарыны носяць універсітэт у Гомелі, цэнтральная бібліятэка, педагагічнае вучылішча, гімназія №1 у Полацку, гімназія №1 у Мінску.

2. Паслядоўнікі Францыска Скарыны

Сярод паслядоўнікаў Ф. Скарыны можна адзначыць Сымона Буднага. З 1560-х гг. дзейнічала Нясвіжская друкарня, заснаваная Сымонам Будным сумесна з Нясвіжскім намеснікам Мацвеем Кавечынскім і прапаведнікам Лаўрэнціем Крышкоўскім. У ёй выкарыстоўваліся кірылічныя шрыфты. Менавіта там у 1562 г. выдадзены знакаміты “Катэхізіс” і кніга “Пра апраўданне грэшнага чалавека перад Богам” С. Буднага. У маёнтку Цяпіна паслядоўнік Ф. Скарыны Васіль Цяпінскі ў 1570-я гг. пераклаў і выдаў «Евангелле» на дзвюх мовах: царкоўнаславянскай і беларускай. Прадмова да гэтага выдання стала найлепшым узорам патрыятычнай публіцыстыкі.

Вядомым кнігавыдаўцом-асветнікам быў Іван Фёдараў - урадженец Беларусі. Лёс накіраваў яго ў Маскву. Там разам з Пятром Мсціслаўцам ён выдаў першую дакладна датаваную рускую друкаваную кнігу - "Апостал" (1564). Пётр Мсціславец быў запрошаны ў Вільню купцамі Мамонічамі. На іх сродкі ён адкрыў знакамітую друкарню, у якой былі выдадзены Статут ВКЛ 1588 г., а таксама "Евангелле" і "Псалтыр".